

СТУДІНСЬКА Галина д. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин Київського національного торговельно-економічного університету
E-mail: studinska.galina@gmail.com
 вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
 ORCID: 0000-0003-4713-4957

СТУДІНСЬКИЙ Володимир д. і. н., к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин Київського національного торговельно-економічного університету
E-mail: waskneufisit@ukr.net
 вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
 ORCID: 0000-0001-6300-7179

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Розглянуто історично-економічну ретроспективу торговельних взаємовідносин між Україною та Польщею. Здійснено аналіз історичних етапів та проблем дослідження торговельного співробітництва між країнами в окремі історичні періоди. Обґрунтовано наявність історичних традиційних зв'язків між національними господарствами країн. Проаналізовано паритетність торговельних зв'язків. Встановлено необхідність корегування вітчизняної секторальної структури.

Ключові слова: торгівля, Україна, Польща, історично-економічний аспект.

Студинская Г., Студинский В. Украинско-польские торговые отношения: ретроспективный анализ. Рассмотрена историко-экономическая ретроспектива торговых взаимоотношений между Украиной и Польшей. Осуществлен анализ исторических этапов и проблем исследования торгового сотрудничества между странами в отдельные исторические периоды. Обосновано наличие исторических традиционных связей между национальными хозяйствами стран. Проанализирована паритетность торговых связей. Установлена необходимость корректировки отечественной секторальной структуры.

Ключевые слова: торговля, Украина, Польша, историко-экономический аспект.

Постановка проблеми. Питання розвитку торговельних взаємовідносин між країнами важливо розглядати в історичній ретроспективі, що надає можливість на підставі результатів дослідження виокремити довгострокові тенденції взаємних відносин, визначити їх переваги, недоліки, бар'єри, спрогнозувати майбутні сценарії розвитку, що визначає актуальність дослідження історико-економічного аспекту розширення, поглиблення українсько-польських відносин у сфері торгівлі.

Інтеграція України до Європейського Союзу та факт пріоритету розвитку зовнішньоекономічних відносин нашої країни саме із Польщею також доводить своєчасність цієї проблематики. Актуальність обраної теми має тісний зв'язок із важливими науковими та практичними

завданнями щодо оцінки пріоритетів торговельного співробітництва між нашими країнами, його паритетності та ефективності, а також для корегування стратегії цього співробітництва в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджувана тема привертає увагу багатьох вітчизняних та польських дослідників, зокрема: А. Чуткого [1], А. Дубківської, М. Зарини, Й. Зарини [2], Д. Бовуа [3] та ін. А. Чуткий досліджує розвиток торговельних відносин в Європі у X–XIII ст.; польські науковці А. Дубківська, М. Зарина, Й. Зарина узагальнено висвітлюють історію Польщі та її економічних відносин протягом тисячі років; Д. Бовуа надає глибокий, всебічний аналіз розвитку українського суспільства у VIII–XIX ст.

Однак як свідчать результати аналізу, сучасних наукових праць, присвячених українсько-польським економічним відносинам в історичній площині, не виявлено. Здебільшого в них за основний вектор дослідження взято економічний аналіз розвитку торговельних відносин, у т. ч. в умовах інтеграції України до ЄС. Історико-економічний аспект цієї проблематики залишається малодослідженим і потребує актуалізації та поглиблення.

Метою цього дослідження є ретроспективний аналіз розвитку торговельних українсько-польських відносин та встановлення історико-економічних тенденцій, що визначають перспективи та стратегію економічного співробітництва між цими країнами. *Об'єктом* дослідження є історико-економічний аспект співробітництва України та Польщі. *Предмет* дослідження – українсько-польські торговельні відносини в контексті історичної динаміки.

Матеріали та методи. Наукове дослідження проблеми здійснено на засадах історичної об'єктивності міждисциплінарних зв'язків. Комплексний характер забезпечено поєднанням таких загальнонаукових та спеціальних методів, як ретроспективний аналіз та синтез – при узагальненні результатів дослідження торговельно-економічного співробітництва між Україною та Польщею; статистичний аналіз – для встановлення тенденцій розвитку цих взаємовідносин; системний аналіз – для визначення стратегічних напрямків та перспектив цієї співпраці.

Результати дослідження. Економічні відносини між Україною та Польщею беруть свій початок ще з періоду раннього феодалізму. Вже у VIII–IX ст. у східних слов'ян формуються міста, і в зв'язку з цим Русь-Україну тогочасні мандрівники часто називають «країною міст», саме міста стають центром торговельних відносин. На історичних землях, які сьогодні входять до складу України, у XI–XIII ст. існувало близько семисот поселень міського типу (докладніше у [4, с. 53]) – укріплених пунктів та торговельних центрів.

Міські центри відігравали значну роль у товарному обміні як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Так, відомо, що через міста Русі-України активно вівся товарообмін між Заходом і Сходом. Найбільшим містом, де концентрувалася торгівля і виробництво, був

Київ. За свідченнями торговця та вченого Гітмара Мерзербурського (помер у 1018 р.), в Києві на межі XI–XII ст. налічувалося 8 ринків, де жваво відбувався обмін товарами між купцями, сюди часто навідувалися купці з Німеччини, Чехії, Польщі, Угорщини, Персії, Візантії, країн Скандинавії [5, с.78–79].

Складність дослідження торговельного обігу між українським та іноземними містами, зокрема польськими, у віддалений історичний період полягає в тому, що нема жодних статистичних даних щодо привезених і реалізованих товарів. Проте відомо також, що експорт товарів значно впливав і на розвиток місцевого виробництва. Так, у Києві та ряді інших міст працювали ювелірні майстри. Цікаво тут те, що в українських землях не видобувалося ні срібло, ні золото. На думку сучасного українського дослідника історії торгівлі А. Чуткого, саме Польща, Чехія та Угорщина були головними експортерами до Русі-України срібла та свинцю. До того ж із цих країн поставлялася активно зброя та металеві вироби господарського призначення. У свою чергу, з українських земель вивозилися зерно, вироби з рогу, оброблені шкіри та вироби зі шкіри і хутра, мед, віск та інші товари повсякденного вжитку. Також через українські міста того часу активно здійснювалося транспортування зі Сходу скарбів у вигляді золотих дирхем, ювелірних виробів. У напрямку Польщі відбувалася активне перевезення бурштину. Зокрема, про активну торгівлю між Києвом та Краковом свідчить «Книга шляхів та країн», написана Ібн Якубом у другій половині X ст. [1, с. 57].

Вкрай негативно на розвиток торговельних відносин у подальшому історичному періоді вплинула монголо-татарська навала. Адже і українські, і польські землі, зазнали кількох потужних набігів монголо-татар, що в перспективі призвело до зміни політичної та економічної конфігурації європейської карти. Тривалий час у торговельно-економічних взаємозв'язках між українськими і польськими землями відіграло Галицько-Волинське князівство. Зокрема, саме в цей період утворюється і розвивається як політичний та торговельно-економічний центр м. Львів. Розбудовуються також такі міста, як Кременець, Луцьк, Володимир-Волинський, Кам'янець-Подільський та інші, через які активно здійснюється як транзитна, так і транскордонна торгівля. Як торгове місто не втрачає своєї ролі і Київ, оскільки саме через нього відбувається активний товарообмін між Заходом і Сходом. Польські торговельні центри, зокрема м. Краків, проводять активну торговельну політику не лише через українські землі, які увійшли до Великого Литовського князівства, але й через інші території країни.

Справді революційним кроком у системі розвитку торгівлі стало підписання Люблінської угоди 1569 р. та утворення єдиного союзного державного об'єднання – Речі Посполитої. З позицій сьогодення це утворення було прообразом сучасного Європейського Союзу, в якому вироблялися єдині принципи торговельної, митної, грошової системи.

Це сприяло вільному пересуванню товарів по всій території Речі Посполитої, куди увійшли майже всі сучасні землі Польщі, України, Литви та Білорусі. Фактично, в цей історичний період відбувається становлення засад вільного ринку. Проте не все було так просто у господарському розвитку Речі Посполитої, оскільки багато що залежало від політичної ситуації всередині об'єднання та загалом на континенті. Однак загалом були створені гарні умови для розвитку торгівлі, яка надавала можливість розвиватися господарствам і концентрації капіталів [2, с. 112–113]. Єдиним гальмом, і доволі серйозним, у цій частині було панування феодально-кріпосницьких засад управління господарством.

Подальший історичний розвиток, а саме територіальні поділи Польщі та відокремлення частини українських земель у межі Московського царства, а потім розширення Російської імперії і включення ряду польських територій у формі Польського царства до складу тієї ж імперії по-різному впливало на розвиток торговельних відносин між Україною та Польщею. Найбільш сприятливим періодом у цьому складному історичному розвитку був кінець XIX – початок XX ст., коли і Україна, і частина Польщі знаходилися в системі єдиного російського імперського ринку та у більш-менш сприятливих умовах розвитку капіталізму. Хоча Східна та Західна Галичина в той історичний період були в складі Австро-Угорської імперії, і там відбувалися дещо інші процеси. Саме це ускладнює комплексний аналіз розвитку торговельних відносин між українцями та поляками. Часто економічні суперечності в межах етнічно-державницьких відносин призводили до гострого протистояння, що несприятливо впливало на процес торговельно-економічного розвитку [3, с. 529–551].

Аналіз торговельних відносин між Україною та Польщею у період між Першою та II Світовими війнами ускладнюється насамперед тим, що за Ризьким договором 1920 р. західноукраїнські землі відійшли до відродженої Польщі, а Центр, Схід та Південь України залишилися у складі СРСР. До того ж, цей період не можна назвати позитивним у економічних відносинах між Радянським Союзом та Польщею. Та й після завершення II Світової війни аналіз торгівлі і співпраці в економічній сфері між Україною та Польщею можна розглядати лише через призму радянської зовнішньоторговельної політики або конкретних прикладів співпраці між українськими та польськими виробництвами в окремих галузях господарства. Зовсім іншого характеру і значення набувають торговельні відносини між Польщею та Україною з часу здобуття нашою країною державної незалежності.

Сучасне торговельно-економічне співробітництво України з Польщею є логічним продовженням розвитку економічних відносин між країнами, зважаючи на географічну близькість країн та сформовані і перевірені часом господарські зв'язки.

Динаміка зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) між країнами за останні чотири роки свідчить про позитивні зміни не тільки в імпорті польських товарів в Україну, а й експорті українських товарів в Польщу (рис. 1).

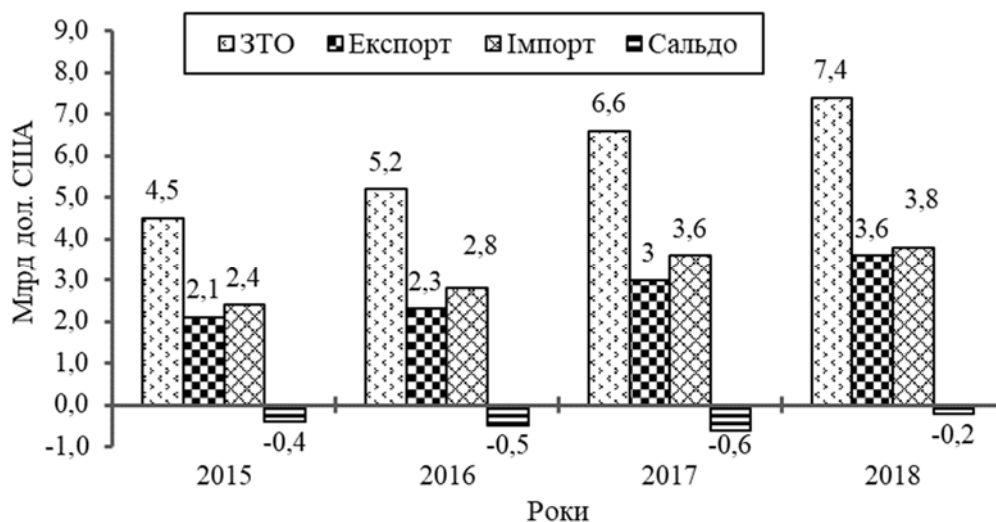

Рис. 1. Динаміка ЗТО (товарів та послуг) між Україною та Польщею

Джерело: побудовано авторами за [6].

Важливими є позитивні зрушення в 2018 р. у сальдо ЗТО, негативне значення якого зменшилось майже утричі порівняно з 2017 р.

За офіційними даними, у 2018 р. Польща залишається другим найбільшим торговельним партнером України в ЄС (з часткою 14,7 %) та четвертим торговельним партнером у світі (6,2 %) за обсягами експортно-імпортних операцій після РФ, Китаю та Німеччини. Обсяг торгівлі товарами і послугами з Польщею за 2018 р. становив майже 7,5 млрд дол. США, що забезпечило зростання на 12,4 % порівняно з 2017 р. при відносно незначному негативному для України сальдо – 214,2 млн дол. США (без поправки на вартість послуг для переробки товарів) [6].

За офіційними підрахунками посольства України в республіці Польща, у 2018 р. остання зберігає статус другого найбільшого у світі ринку для українського експорту товарів з обсягом 3,3 млрд дол. США (7 % від загальносвітового експорту України та 16,2 % від українського експорту до ЄС; відставання від РФ складає лише 3965 млн дол. США) [6]. Разом з тим, Україна для Польщі не є основним торговельним партнером: найбільшим експортером до Польщі є Німеччина (22,9 %), далі Китай (12,4 %) та Росія (6,1%). При цьому з Німеччиною у Польщі найбільший профіцит торгового балансу, а з Китаєм і Росією – найбільший дефіцит. На десять найбільших торговельних партнерів припадає 65,8 % імпорту [7, с. 6].

Попри суттєві географічні переваги (наявність спільного кордону, відстань між суб'єктами господарювання), структура ЗТО між Україною та Польщею представлена на 99,5 % товарами та лише на 0,5 % послугами. Обсяг експорту-імпорту послуг є настільки малим, що навіть не фіксується у загальній статистиці ЄС, ЮНКТАД, ВТО [8].

Структура основних видів експортованих та імпортованих послуг у 2018 р. представлена на *рис. 2, 3*.

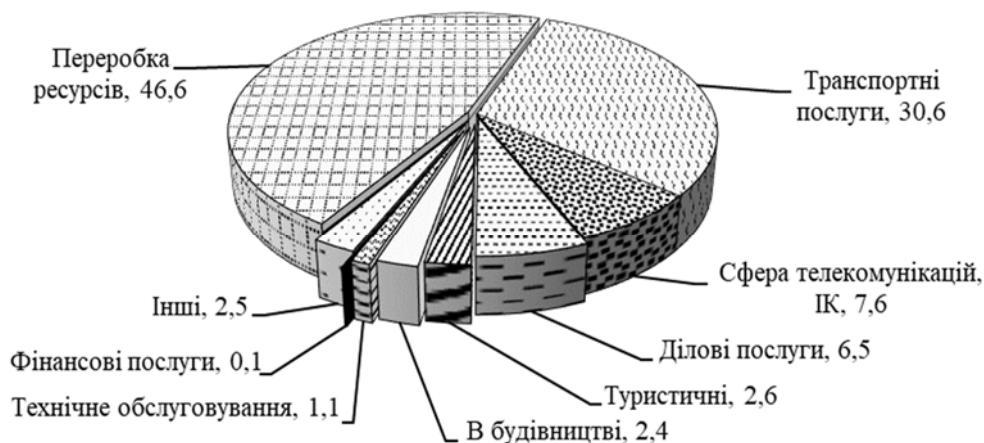

Рис. 2. Структура експорту українських послуг в Польщу в 2018 р., %

Джерело: побудовано авторами за [6].

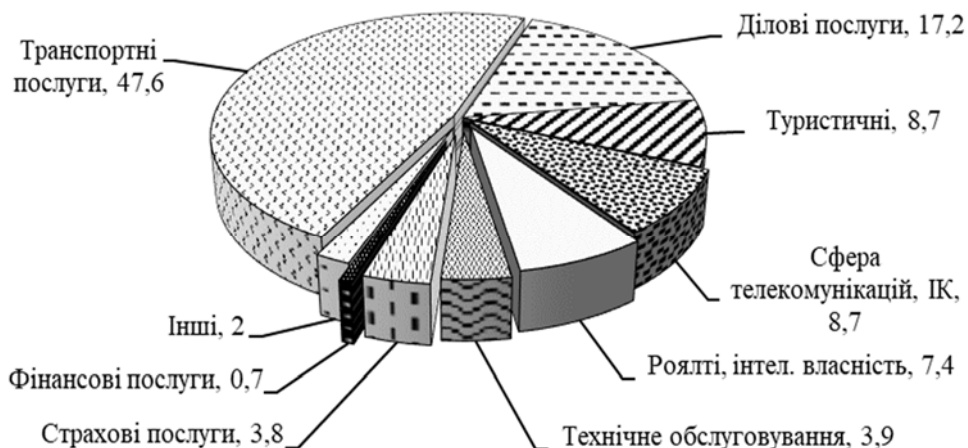

Рис. 3. Структура імпорту польських послуг в Україну в 2018 р., %

Джерело: побудовано авторами за [6].

Спостерігається також позитивна динаміка в обсягах усіх видів послуг, що експортувалися українськими підприємствами, зокрема: послуги з переробки матеріальних ресурсів зросли у 2018 р. порівняно з минулим роком на 16,9 %; транспортні – на 9,4 %; у сфері телекомунікацій, комп’ютерні та інформаційні – на 34,5 %; ділові – на 16,8 %; пов’язані з подорожами – на 29,1 %; з будівництва – на 6,7 %; з ремонту та технічного обслуговування – на 154,4 %; помітне зростання спостерігається і в обсязі послуг, пов’язаних з фінансовою діяльністю – 102,1 % [6].

Компаративний аналіз структури експортних та імпортних послуг між країнами свідчить про переваги польських послуг, що орієнтовані на отримання більшої доданої вартості, зокрема, частка транспортних послуг більша на 17 %, фінансових послуг – майже в 7 разів; послуг, що пов’язані з подорожами – в 4 рази. Послуги роялті та інші, пов’язані з використанням інтелектуальної власності, тільки імпортуються, при цьому їх обсяг у 2018 р. збільшився на 243,6 %. Це ж стосується і послуг зі страхування, обсяг імпорту в Україну яких також збільшився на 125 %. Позитивна динаміка в імпорті послуг в Україну із Польщі характерна майже для всіх її видів. Виняток становлять лише послуги з ремонту та технічного обслуговування, які не віднесені до інших категорій, що зменшились на 21,1 %.

Порівняння структури імпорту та експорту послуг, що надаються суб’єктами господарювання країн, демонструє перспективні напрями диверсифікації експортних послуг України в Польщу, що передусім вимагає суттєвого їх розвитку в нашій країні. Насамперед, уваги потребують фінансові, страхові, правові послуги, що забезпечують отримання високої доданої вартості, сприяють активізації фінансово-кредитної системи країни, покращують умови господарювання, що в цілому підвищує конкурентоспроможність національної економіки.

Враховуючи абсолютну перевагу товарів (99,5 %) у торговельному обороті між нашими країнами, варто детальніше проаналізувати динаміку, товарну структуру та темпи зміни ЗТО. За польськими та українськими статистичними джерелами, загальний обсяг ЗТО відрізняється приблизно на 1,2 млрд дол. США. Аналіз причин такої різниці – поза контекстом цього дослідження, але зважати на неї потрібно.

За даними Міністерства підприємництва і технологій Республіки Польща, за результатами 2018 р. експорт польських товарів до України зріс на 4,6 % і склав 5035,3 млн дол. США; імпорт українських товарів до Польщі зріс на 19,6 % і становив 2895,3 млн дол. США; позитивне для Польщі сальдо становило 2139,9 млн дол. США (порівняно з 2017 р. позитивне сальдо зменшилося на 253 млн дол. США). Загалом товарообіг між Польщею та Україною, за оцінками польської сторони, становив близько 7,9 млрд дол. США [6]. На *рис. 4* зображено динаміку ЗТО між Польщею та Україною, за даними ЄС, ЮНКТАД, ВТО.

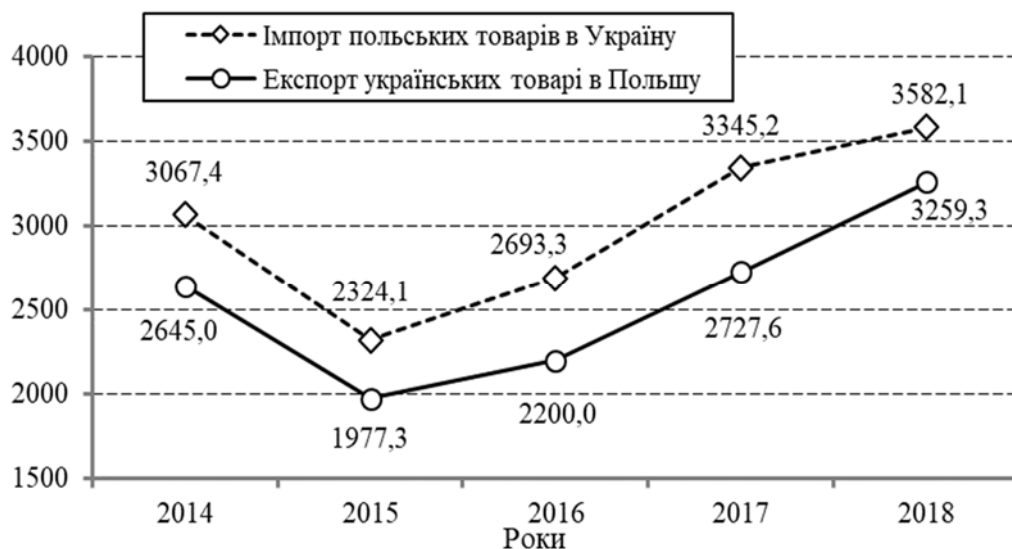

Рис. 4. Динаміка обсягу ЗТО України та Польщі, тис. дол. США

Джерело: розраховано та побудовано авторами за [8].

Графічне зображення ЗТО між країнами на *рис. 4* відображає ідентичність тенденцій розвитку, що підтверджується майже паралельними лініями трендів.

Якісний аналіз експорту-імпорту між нашими країнами за товарною номенклатурою (Розділи УКТ ЗЕД) представлено у *табл. 1*.

З даних *табл. 1* видно, що темпи приросту сировинної продукції в експорті України перевищують темпи приросту сировинної продукції, що імпортується в нашу країну з Польщі, що негативно характеризує тенденції в ЗТО. Зокрема, по продукції 1 Розділу УКТ ЗЕД згадане перевищення становить 2,3 раза; по продукції 2 Розділу УКТ ЗЕД – майже на 35 %. Негативним фактом є перевага темпів приросту імпорту над експортом по високотехнологічній продукції. Так, темпи приросту імпорту продукції XVII Розділу УКТ ЗЕД (Засоби наземного транспорту, літальні, плавучі засоби) перевищують приріст експорту більше ніж у 4,5 раза; по продукції XVIII Розділу УКТ ЗЕД – майже на 190 %. Разом з тим, необхідно підкреслити наявність позитивних тенденцій в ЗТО. Загальну динаміку експорту в розділі товарної номенклатури УКТ ЗЕД за п'ять років представлено в *табл. 2*.

Дані останньої графі *табл. 2* дають підстави для визначення поточних стратегічних напрямів в експорті української продукції, оскільки характеризують частку кожної товарної групи експорту у світовому обсягу експорту України. Представимо ТОП-7 товарів експорту продукції з України, для якої Польща є стратегічним партнером (*табл. 3*).

Таблиця 1

Компаративний аналіз темпів приросту експорту-імпорту між Україною та Польщею. тис. дол. США

Розділ УКТ ЗЕД	Експорт з України			Імпорт в Україну		
	2014	2018	Приріст, %	2014	2018	Приріст, %
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	19,5	30,6	56,8	95,5	118,7	24,3
II. Продукти рослинного походження	196,5	214,1	9,0	68,0	49,70	-26,9
III. Жири та масла тваринного або рослинного походження	60,2	126,5	110,2	1,5	6,1	299,9
IV. Готові харчові продукти; алкогольні та безалкогольні напої	260,0	186,9	-28,1	175,5	295,3	68,2
V. Мінеральні продукти	494,4	516,0	4,4	519,1	264,1	-49,1
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	84,9	134,7	58,6	283,5	501,5	76,9
VII. Полімерні матеріали. Пластмаси та вироби з них; каучук	12,7	52,9	317,3	338,3	374,7	10,8
VIII. Шкури необроблені. Шкіра вичищена, натуральне, шгучне хутро	48,9	70,1	43,4	37,2	71,5	92,5
IX. Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	168,5	267,9	59,0	71,4	51,3	-28,2
X. Маса з деревини або з інших целюлозних матеріалів	171,8	30,9	79,8	122,9	135,6	10,3
XI. Текстильні матеріали та вироби	454,2	96,4	112,2	93,2	187,5	101,3
XII. Взуття, головні убори, парасольки від дощу та сонця	35,5	42,1	18,9	6,9	5,7	-17,4
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу, азбесту, слюди	24,2	72,8	201,0	115,7	991,6	-14,3
XIV. Натуральні або культивовані перли, дорогоцінні або напівдорогоцінні каміння і метали, вироби з них	0,013	0,36	2653,8	0,2	0,3	69,7
XV. Недорогоцінні метали, вироби	689,0	687,5	-0,2	264,1	324,0	22,7
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	374,4	450,6	20,3	567,9	610,5	7,5
XVII. Засоби наземного транспорту, лігальні, плаваючі засоби	12,9	18,7	45,4	100,6	315,0	213,0
XVIII. Прилади та апарати оптичні	8,8	3,6	-59,4	16,6	38,0	128,9
XIX. Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	-	-	-	-	-	-
XX. Різні промислові товари	90,7	256,5	182,8	167,4	108,5	-35,2
XXI. Твори мистецтва. Предмети колекціонерів і антикваріат	0,013	0,004	-69,2	0,7	0,001	-98,5
Товари, що не вказані в ін. місці	1,5	0,237	-84,5	22021	25348	15,1
Усього	2645	3259	23,2	3067	3582	16,8

Джерело: розраховано авторами за [8].

Таблиця 2

Динаміка товарної структури експорту України в Польщу, тис. дол. США

Розділ УКТ ЗЕД	2014	2015	2016	2017	2018	Частка у світовому експорті, %
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	19,5	16,9	25,1	30,3	30,6	2,52
II. Продукти рослинного походження	196,5	158,1	186,5	184,9	214,1	2,17
III. Жири та масла тваринного або рослинного походження	60,2	47,8	76,4	131,8	126,5	2,81
IV. Готові харчові продукти; алкогольні та безалкогольні напої	260,0	200,0	153,3	171,7	186,9	6,18
V. Мінеральні продукти	494,4	263,8	271,3	382,7	516,0	11,89
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	84,9	49,8	48,9	105,4	134,7	7,19
VII. Полімерні матеріали. Пластмаси та вироби з них; каучук	12,7	20,0	26,1	38,1	52,9	7,59
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена натуральне, штучне хутро	48,9	39,7	53,7	72,3	70,1	42,41
IX. Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	168,5	178,4	188,0	210,9	267,9	17,91
X. Маса з деревини або з інших волокнистих целюлозних матеріалів	171,8	121,9	178,3	26,6	30,9	5,63
XI. Текстильні матеріали та вироби	454,2	52,5	54,4	77,1	96,4	11,38
XII. Взуття, головні убори, парасольки від дощу та сонця	35,5	27,9	30,8	32,3	42,1	20,25
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу, азбесту, слюди	24,2	36,8	41,9	52,1	72,8	18,08
XIV. Натуральні або культивовані перли, дорогоцінні або напівдор. вироби	0,013	0,22	0,27	0,44	0,36	0,57
XV. Недорогоцінні метали, вироби	689,0	440,0	525,3	586,4	687,5	5,90
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротех. обладнання	374,4	321,3	316,5	383,0	450,6	9,66
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	12,9	12,1	11,9	15,7	18,7	2,79
XVIII. Прилади та апарати оптичні	8,8	4,9	2,7	2,6	3,6	2,39
XIX. Зброя, боєприпаси; та частини	—	—	—	—	—	—
XX. Різні промислові товари	90,7	94,1	143,1	220,5	256,5	31,03
XXI. Твори мистецтва, предмети колекціонерів і антикваріат	0,013	0,01	0,01	0,01	0,004	0,45
Товари, що не вказані в ін. місці	1,5	0,79	26,1	2,8	0,237	0,15
Усього:	2645,0	1977,3	2200	2727,6	3259,3	6,9

Джерело: розраховано авторами за [8].

ТОР-7 видів української продукції, що експортувалась у Польщу в 2018 р.

Номенклатура за УКТ ЗЕД	тис. дол. США	%
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена, натуральне, штучне хутро	70,1	42,41
XX. Різні промислові товари	256,5	31,03
XII. Взуття, головні убори, парасольки від дощу та сонця	42,1	20,25
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу, азбесту, слюди	72,8	18,08
IX. Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	267,9	17,91
V. Мінеральні продукти	516,0	11,89
XI. Текстильні матеріали та вироби	96,4	11,38

Джерело: складено авторами за [8].

Розрахуємо структуру українського експорту в Польщу за рівнем готовності товару (сировина, напівфабрикати, готова продукція), що представлено на *рис. 5*, з якого видно, що більше половини українського експорту складають сировинні товари та напівфабрикати, додана вартість яких є найменшою, що свідчить про неефективну структуру експорту нашої країни.

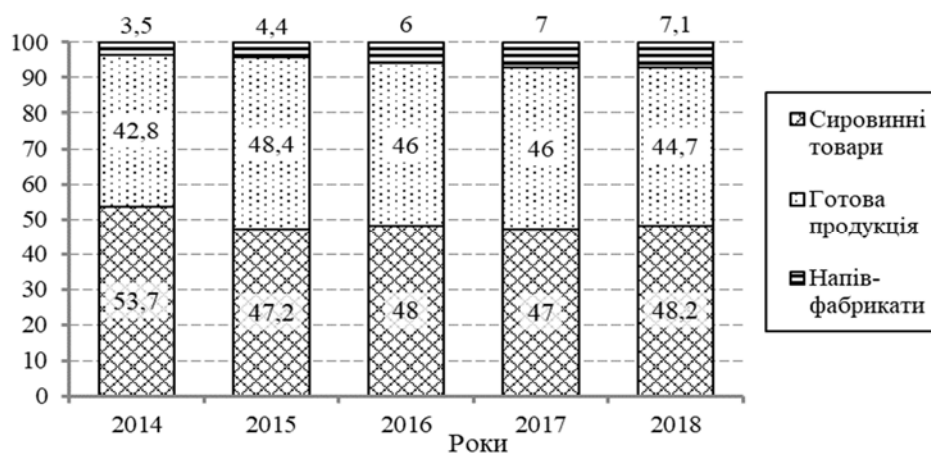

Рис. 5. Динаміка структури українського експорту в Польщу у 2014–2018 рр., %

Джерело: розраховано та побудовано авторами за [8].

Динаміка змін структури українського експорту в Польщу за обраною ознакою демонструє позитивні тенденції (див. *рис. 5*). Зокрема, частка сировинної продукції у ній зменшилась у 2018 р. на 10,2% порівняно з 2014 р., а частка готової продукції за цей же період збільшилась майже на 3%. Загалом у структурі українського експорту досі доводиться констатувати незначну частку продукції з високою доданою вартістю, – підкреслено на офіційному сайті посольства України в республіці Польща [6].

Польський імпорт в нашу країну характеризується вищим рівнем диверсифікованості та більшою часткою продукції з високою доданою вартістю (рис. 6).

Рис. 6. Частка окремих товарних позицій у польському імпорті до України, %

Джерело: складено за [6].

Диверсифікація високотехнологічної продукції, що забезпечує отримання високої доданої вартості, суттєве зростання ВВП країни можливе в бренд-орієнтованих умовах розвитку національного господарства, що докладно розглянуто у [9].

Висновки. Торговельні відносини між Україною та Польщею мають глибоке історичне минуле. Протягом майже тисячолітньої історії ці два краї пережили різні етапи відносин, перебуваючи в активних фазах, у періодах, які характеризувалися функціонуванням єдиного торговельного простору або ж, навпаки, гострим політичним та торговельним протистоянням. Лише із здобуттям Україною незалежності торговельні відносини вийшли на новий якісний історичний рівень свого розвитку.

Результати аналізу сучасного стану торговельного співробітництва свідчать про його позитивну динаміку та початок структурних зрушень у встановленні паритетності товарного обміну. Водночас, якісний аналіз товарної структури зовнішньоторговельного обороту між Україною та Польщею підтверджує необхідність посилення тенденції заміни сировинної продукції українського експорту на високотехнологічну, що можливо за умов кардинальних змін секторальної структури національного господарства нашої країни.

Ретроспективний аналіз розвитку торговельних українсько-польських відносин свідчить про існування глибоких історичних традицій,

що пояснюються географічною близькістю та тісними господарськими зв'язкам між країнами. Перспективи економічного співробітництва між країнами мають вибудовуватися з урахуванням паритету торговельних відносин, що можливо в бренд-орієнтованому форматі розвитку вітчизняного господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чуткий А. Нариси з економічної історії України. Книга 1. На перехресті торгових шляхів. Київ: Темпора, 2013. 616 с.
2. Dybkowska A., Zaryn J., Zaryn M. Polskiedziejodczasownajdawniejszychdowspolczesnosci. Warszawa: PWN, 1994. 378 s.
3. Beauvois D. Trojkatukrainski / Szlachta, caratIludnaWolyniu, PodoluI Kijowszczyznie. 1793-1914. Lublin: WydawnictwoUniwersytetuMariiCuri-Sklodowskiej, 2005. 814 s.
4. Студинський В. А. Торгівля та фінанси міст України у XIII-XVII століттях. *Археологія і давня історія України*. 2016. № 4. С. 52-56.
5. Історія народного господарства Української РСР. Т. 1. Київ: Наукова думка, 1983. 463 с.
6. Офіційний сайт посольства України в республіці Польща. URL:<https://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/trade>.
7. Огляд ринку Польщі. Звіт Міністерства економічного розвитку та торгівлі 2018 року, 2018. Київ: МЕРТУ. С. 13.
8. Офіційний сайт статистичної інформації ЄС, ЮНКТАД, ВТО. URL:<https://www.trademap.org>.
9. Студинская Г. Я. БОНЭ: Бренд-ориентированная национальная экономика: монографія. LAMBERTAcademicPublishing, 2018. 630 с.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2019.

Studinska G., Studinsky V. Ukrainian-Polish trade relations: retrospective analysis.

Background. It is important to consider the issue of developing trade relations between the countries in the historical retrospective, which enables, based on the results of the study, to identify the long-term trends of mutual relations, to determine their advantages, disadvantages, barriers, to predict future scenarios of development, which determines the relevance of the study of the historical and economic aspect of enlargement, deepening Ukrainian-Polish relations in the field of trade.

The ***aim*** of this study is a retrospective analysis of the development of trade Ukrainian-Polish relations and the establishment of historical and economic trends that determine the prospects and strategy of economic cooperation between countries.

Materials and methods. The peculiarity of scientific research is the retrospective analysis of the historical and economic aspect of trade and economic cooperation between Ukraine and Poland in order to determine the strategic directions and prospects for this cooperation.

Results. Trade relations between Ukraine and Poland have a profound historical past. In nearly a thousand years of history, these two countries experienced various stages of trade and economic relations, in active phases, in periods characterized by the functioning of a single trading space, as well as in the relevant stages of acute political and trade confrontation. Only with the achievement of independence by Ukraine trade relations entered a new qualitative historical level of their development.

Conclusion. *An analysis of the current state of trade cooperation proves its positive dynamics and the beginning of structural changes in the established parity of commodity exchange. At the same time, a qualitative analysis of the commodity structure of exports and imports of Ukraine and Poland indicates the need to increase the change in the raw materials of Ukrainian exports to high-tech, which is possible in the conditions of radical changes in the sectoral structure of the national economy of our country.*

Keywords: trade, Ukraine, Poland, historical and economic aspect.

REFERENCES

1. Chutkyy, A. (2013). *Narysy z ekonomichnoyi istoriyi Ukrayiny. Knyha 1. Na perekhresty torhovykh shlyakhiv [Essays on Economic History of Ukraine. Book 1. At the crossroads of trade routes]*. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].
2. Dybkowska, A., Zaryn, J., & Zaryn M. (1994). *Polskie dzieje od czasow najdawniejszych do wspolczesnosci*. Warszawa: PWN [in Poland].
3. Beauvois, D. (2005). *Trojkatukrainski/ Szlachta, caratIludnaWolyniu, PodoluIKijowszczyznie. 1793-1914*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curi-Sklodowskiej [in Poland].
4. Studins'kyy, V.A. (2016). *Torhivlya ta finansy mist Ukrayiny u KHIII-KHVII stolittiyakh [Trade and finances of Ukrainian cities in the 12th-17th centuries]*. *Arkheolohiya i davnya istoriya Ukrayiny*, 4, 52-56 [in Ukrainian].
5. *Istoriya narodnoho gospodarstva Ukrayins'koyi RSR [History of the national economy of the Ukrainian SSR] (1983)*. (Vol. 1). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
6. *Ofitsiynyy sayt posol'stva Ukrayini v respublitsi Pol'shcha [Official website of Embassy of Ukraine in the Republic of Poland]*. *poland.mfa.gov.ua*. Retrieved from <https://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/trade> [in Ukrainian].
7. *Ohlyad rynku Pol'shchi (2018). Zvit Ministerstva ekonomichnoho rozvytku ta torhivli 2018 roku [Overview of the Polish market. Report of the Ministry of Economic Development and Trade]*. Kyiv: MERTU [in Ukrainian].
8. *Ofitsiynyy sayt statystychnoyi informatsiyi YES, YUNKTAD, VTO [Official site of EU statistical information, UNCTAD, WTO]*. *www.trademap.org*. Retrieved from <https://www.trademap.org> [in Ukrainian].
9. Studinskaya, G. (2018). *BONE: Brend-oriyentirovannaya natsional'naya ekonomika [BONE: Brand-oriented national economy]*. LAMBERT Academic Publishing [in Russian].